

بررسی و تحلیل میزان عملکرد دهیاران در مدیریت روستایی؛ مورد پژوهش:

بخش کونانی شهرستان کوهدشت

- احمد تقدیسی - استادیار جغرافیای روستایی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
فرشاد سوری* - کارشناس ارشد برنامه ریزی روستایی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
اسکندر صیدایی - استادیار جغرافیای روستایی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
زینب کاظمی - کارشناس ارشد جغرافیای روستایی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

Assessment and analysis of function manageress in rural management (Case study: Konani section in Kohdasht province)

Abstract

Perhaps one of the most important aspects of rural development, rural management is arguably the most important dimensions. A very important role in rural development activities is responsible for coordination. Iran has a long history of management in rural areas is, However, no factor in the failure of rural development programs, most importantly lack of proper understanding of rural management, And its characteristics and differences between urban and rural areas, and the difference in how they handle it. As is obvious and clear goal and the main stakeholders are the rural people in development programs, And the satisfaction of managers and officials is one of the most important points must be considered in the plan. So the main question of this study is to what extent is performance managers in rural management? The present study analyzed the economic, social and Skeletal - the Environmental managers' in Kunany sector deals. It should be noted that Methods used in the study Survey of descriptive and analytical. After collecting and processing data and statistical analysis Spss software and the use of statistical tests such as steed mean, Wilcoxon and paired t-test. The result was that the management of rural managers terms of size and performance (economic 3/48, social 3/11 and Skeletal - the Environmental 3/54) There is a significant relationship. So managers' since its formation so far have played an effective role in development of villages. The results of the study, manager's major problem in rural development, Lack of financial resources and credit for rural more development. That In addition to helping the government, managers also ways to finance the participation of the people should adopt.

Key words: manager, Dimension of economic, social and Skeletal - the environmental, Rural Management, Rural Development

چکیده

یکی از مهمترین ابعاد توسعه روستایی و شاید بتوان گفت مهمترین بعد آن، مدیریت روستایی است که نقش بسیار مهمی در هماهنگی فعالیتهای توسعه روستایی بر عهده دارد. مدیریت روستایی در ایران دارای سابقه طولانی می باشد، با این حال هیچ عاملی در عدم موفقیت برنامه های توسعه روستایی مهمتر از عدم درک صحیح از مدیریت روستایی و ویژگی های آن و همچنین تفاوت میان شهر و روستا و در نتیجه تفاوت در نحوه اداره آنها نیست. همانطوری که پرواضح و روشن است هدف اصلی و در واقع ذینفعان اصلی برنامه های توسعه مردمان روستایی هستند و میزان رضایتمندی آنها از مدیران و مسولان یکی از مهمترین نکاتی است که در جهت تدوین برنامه ها باید مورد توجه قرار گیرد. از اینرو سوال اصلی پژوهش حاضر این است عملکرد دهیاران در مدیریت روستایی تا چه اندازه بوده است؟ تحقیق حاضر به بررسی و تحلیل عملکرد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی زیست محیطی دهیاری های بخش کونانی می پردازد. لازم به ذکر است که روش تحقیق مورد استفاده در پژوهش حاضر به صورت پیمایشی و از نوع توصیفی و تحلیلی است. پس از جمع آوری و پردازش داده ها با تجزیه و تحلیل آماری بانرم افزار Spss و استفاده از آزمونهای آماری Steed mean، ویلکاکسون و T-test مزدوج این نتیجه حاصل شد که بین مدیریت روستایی و عملکرد دهیاری از نظر ابعاد (اقتصادی ۳/۴۸، اجتماعی ۳/۱۱ و کالبدی - زیست محیطی ۳/۵۴) رابطه معناداری وجود دارد؛ بنابراین دهیاری ها از زمان شکل گیری خود تاکنون نقش موثری در توسعه روستاهای مورد مطالعه ایفا کرده اند. بر اساس نتایج حاصله از پژوهش، مهمترین مشکل دهیاری ها در فرایند توسعه روستایی، کمبود منابع مالی و اعتباری برای توسعه بیشتر روستا است که علاوه بر کمک دولت، دهیاری ها نیز با مشارکت مردم باید راههایی برای تأمین مالی اتخاذ کنند.

واژگان کلیدی: دهیاری، ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی - زیست محیطی، مدیریت روستایی، توسعه روستایی.

مقاله از نوع تحلیلی توصیفی بوده و داده‌های پژوهش از روش پیمایش میدانی، گردآوری شده‌اند. در این نوشتار روند تغییرات جامعه روستایی در دو دوره قبل و بعد از تشکیل دهیاری مورد مقایسه قرار می‌گیرند. به این صورت عملکرد دهیاران در ابعاد سه گانه مدیریت روستایی قابل اندازه‌گیری بوده و می‌توان عملکرد دهیاران را مورد سنجش قرار داد. در قسمت اول به ارائه یک مبانی نظری در مورد مدیریت روستایی می‌پردازیم. در قسمت دوم یافته‌های پژوهش تشریح می‌شوند و در قسمت سوم به اثبات فرضیه و نتیجه‌گیری از یافته‌ها می‌پردازیم.

۲- پیشینه تحقیق

با توجه به سابقه کم تأسیس دهیارها در روستاهای کشور، مطالعات و تحقیقات نسبتاً زیادی در حوزه مدیریت روستایی گردآوری شده است. با توجه به موضوع پژوهش حاضر که سنجش عملکرد دهیارها می‌باشد تحقیقات متفاوتی صورت گرفته که در مقاله حاضر به علت محدودیت به چند مورد از آنها اشاره می‌کنیم.

«مهدوی و نجفی» (۱۳۸۴) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که امروزه دهیارها می‌توانند نقش بسیار مهمی را در راستای توسعه روستایی به ویژه اوضاع کالبدی فیزیکی روستا ایفا نمایند و فعالیت‌های انجام شده دهیاران گواه بر این مدعاست. اما از طرفی ضعف‌هایی در مدیریت روستایی کنونی وجود دارد که نظارت عالیه استانداری، اختصاص بودجه بیشتر و برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با شرح وظایف دهیاری و فرهنگ سازی برای مشارکت مردم می‌تواند تا حدود زیادی از میزان ضعف‌های موجود بکاهند. «عبدالهیان و دیگران» (۱۳۸۵) به اندازه‌گیری عملکرد مدیریت روستایی در ایران بر اساس عوامل تأثیرگذار پرداختند. در نهایت مدلی را بعنوان ابزار اندازه‌گیری مدیریت روستایی ایجاد کردند که تابع زمان و مکان و حتی بعد جغرافیای کاربرد و یا نوع فعالیت اقتصادی مناطق روستایی نمی‌باشد. «همدمی‌مقدم و طاهرخانی» (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان ارزیابی عملکرد مدیران در توسعه روستایی به این

«مدیریت محلی» باید، درک توسعه محلی، بروز ابتکارها، جمع‌گرایی و مشارکت در امور را آموزش دهد و عامل تحلیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فضاها روستایی شود (مطیعی لنگرودی، ۳۸۲۱، ص ۲۳۰). با این وصف مدیریت روستایی دارای یک سازوکار و مفهوم کلی است. در مدیریت مدرن امروز، مشارکت در کانون تصمیم‌گیری محسوب می‌شود. مشارکت در چند سال اخیر منجر به حضور در جوامع محلی شده، در بعضی از انواع سطوح و بخشهای دولت مرکزی، نگاههای دولتی نیمه مستقل و سازمانهای داوطلبانه محلی متمایل شده است (Mwita, 2000, 13).

موضوع مدیریت روستایی در ایران طی چند دهه گذشته و شاید در یکصد سال اخیر در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین معضلات و چالش‌های برنامه ریزان و متخصصین بوده است (قدیری معصوم و ریاحی، ۱۳۸۳، ص ۳؛ قاسمی بادی، ۱۳۸۸، ص ۲۱). مدیریت موفق مدیریتی است که به کسب هدف‌های سازمان یا چیزی بیش از آن می‌انجامد و موفقیت واقعی مدیر در گرو اثربخشی فعالیت برای کسب هدف و کارایی است؛ بنابراین برای ارزیابی میزان موفقیت یک مدیریت (یا مدیر) باید به اهدافی که یک سازمان یا نهاد در پی آن است توجه کرد و بر اساس میزان دستیابی به آن اهداف موفقیت مدیریت را ارزیابی نمود. بی‌شک دستیابی به اهداف در یک سازمان مستلزم انجام وظایف و رسالت‌هایی است که برای آن سازمان در نظر گرفته شده است. هدف مقاله حاضر این است تا عملکرد دهیارها در توسعه اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی روستاهای بخش کونانی از توابع شهرستان کوه‌دشت را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. از اینرو سوال اصلی مقاله حاضر این است که: عملکرد دهیاران در مدیریت روستایی چگونه است؟ این بررسی در مورد سه عملکرد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی - زیست محیطی دهیاران است. فرضیه پژوهش نیز به این صورت است که: به نظر می‌رسد که عملکرد دهیاران در مدیریت روستایی موفقیت‌آمیز بوده است.

لازم به ذکر است که روش تحقیق مورد استفاده در این

نتیجه رسیدند که شوراها در بعد مکانی بیشتر از دوبره اقتصادی و اکولوژیکی توانسته‌اند کارکرد و عملکرد مثبتی داشته باشند. «ایمانی جاجرمی و فیروزآبادی» (۱۳۸۶) جهت سنجش عملکرد مدیریت محلی از دو رهیافت در حوزه مطالعات سازمانها و جامعه شناسی شناسایی کرد. در نهایت مدل پیشنهادی سنجش عملکرد مدیریت محلی با افزودن مفاهیم مربوط به خصوصیات نهاد مدیریت محلی به مدل‌های پیشین آمده است. «ایمانی جاجرمی و عبدالهی» (۱۳۸۸) در بررسی تحولات مدیریت روستایی از مشروطیت تاکنون به این نتیجه رسیدند که از اصلاحات ارضی دهه ۱۳۴۰ تا اواخر دهه ۱۳۷۰ نهادپدگی و پایداری در مدیریت روستایی ایران وجود نداشت اما تأسیس دهیاریه‌های خودکفا در روستاها آخرین تحول جهت ساماندهی مدیریت روستایی می‌داند. با این حال استمرار مشکلات ساختاری مانند کمبود سرمایه انسانی، نظام اداری متمرکز و کمبود منابع مالی پایدار، چالش‌هایی هستند که در صورت بی‌توجهی می‌توانند به عنوان موانعی برای مدیریت روستایی کشور عمل کنند. «قاسمی بادی و رضوانی» (۱۳۸۸) در تحلیل عملکرد دهیاریه‌های بخش بادرود نطنز به این نتیجه رسیدند که بین تشکیل دهیاریه‌ها و توسعه روستایی رابطه معناداری وجود دارد.

۳- مبانی نظری

رشد و توسعه جوامع انسانی برحسب زمان و مکان و باتوجه به زیست و فعالیت بخشی از آنها در فضاهای روستایی، برنامه‌ریزی و توسعه روستایی مفهوم و مصداق پیدا می‌کند (رضوانی، ۱۳۸۳، ص ۲). هدف کلی توسعه، رشد و تعالی همه جانبه جوامع انسانی است، از اینرو در فرایند برنامه‌ریزی برای دست‌یابی به توسعه و قرارگرفتن در مسیر آن؛ شناخت و درک شرایط و مقتضیات جوامع انسانی و نیازهای آن در ابعاد مادی و معنوی از جمله اقدامات ضروری در این زمینه است (سعیدی، ۱۳۷۷، ص ۱۵۰). توسعه روستایی بصورت، فرایند تواناسازی و تقویت قابلیت زندگی از نظر کیفیت زندگی، کیفیت محیط به‌کارایی اقتصادی و کیفیت محیط بیوفیزیکی در نواحی روستایی (Holand.2003:7) تعریف شده است.

یکی از محورهای اساسی در تحلیل مسائل روستایی، توجه به ساختار مدیریت در این جوامع است (چوپچیان و دیگران، ۱۳۸۶، ص ۸۸)؛ ولی آنچه از مفهوم مدیریت روستا به عنوان یک واحد سکونتگاهی به ذهن متبادر می‌شود ممکن است چندان قرابتی با نظریات رایج در باب مدیریت نداشته باشد. این موضوع بخصوص در ایران که شرایط خاصی بر محیط‌های روستایی از نظر روابط اجتماعی و فرهنگی حاکم است، صدق می‌کند. بنابراین هنگامی که از مدیریت روستایی سخن به میان می‌آید ممکن است لزوماً منظور مدیریتی اندیشیده شده و برنامه‌ریزی شده نباشد. به عبارتی نقش عرف، عادات و سنن در مدیریت روستایی تعیین‌کننده است (بدری و نعمتی، ۱۳۸۶، ص ۱۶۳). البته تاریخچه مدیریت روستایی حاکی از آن است که در برخی از مواقع دولت برای ساماندهی به امور روستا تمهیدات برنامه‌ریزی شده‌ای را اندیشیده است (مانند خانه‌های همیار). اما به طور کلی مدیریت روستایی هم شامل نظام‌های عرفی و قانونمندی‌های سنتی اداره سکونتگاه‌های روستایی است و هم نظام‌های قانونی و دولتی که به منظور اداره امور روستاها سازمان‌دهی شده‌اند (منظور از مدیریت‌های نوین دهیاری‌ها می‌باشد).

مدیریت روستایی در واقع فرایند سازماندهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل‌دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. این سازمان‌ها و نهادها وسایل تامین هدف‌های جامعه روستایی هستند. مدیریت روستایی فرایند چند جانبه‌ای است که شامل سه رکن، مردم، دولت و نهادهای عمومی است. در این فرایند با مشارکت مردم و از طریق تشکیلات و سازمان‌های روستایی و برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی تدوین و اجرا گردیده و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد (رضوانی، ۱۳۸۳، ص ۲۱۱). در قالب این تعریف کلی می‌توان اهداف خرد زیر را برای مدیریت روستایی در نظر گرفت:

- نوسازی و بهسازی محیط فیزیکی روستایی؛
- هدایت و نظارت بر فرایند عمران روستایی؛
- ارتقای شرایط کار و زندگی (دربان آستانه، ۱۳۸۴، ص ۱۵).

هدف مدیریت روستایی دستیابی به توسعه و به دنبال آن توسعه پایدار روستایی است (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲، ص ۹۳؛ رضوانی، ۱۳۸۳، ص ۲۱۷؛ فیروزنیا و افتخاری، ۱۳۸۲، ص ۱۴۲). پس مدیریت روستایی دارای نقاط مشترکی با اهداف توسعه روستایی و توسعه پایدار است. این اهداف مشترک عبارتند از:

- تأمین نیازهای اساسی؛
- افزایش تولید و امنیت غذایی؛
- کاهش فقر؛
- افزایش درآمد؛
- حفظ محیط زیست؛
- توسعه فرصت‌های شغلی؛
- افزایش مشارکت و اعتماد به نفس (فیروزنیا و افتخاری، ۱۳۸۲، ص ۱۴۲).

این اهداف مشترک مبتنی بر اصول بنیادینی است که هیچ‌کس نمی‌تواند آنها را نادیده بگیرد؛ یعنی برآیند این اصول و اهداف باید منجر به عدالت - به ویژه عدالت مکانی - شود (همان منبع، ص ۱۴۳). بنابراین هدف کلان مدیریت روستایی، حرکت برای رسیدن به وضعیت مطلوب با استفاده از توان‌های بالقوه و بالفعل موجود در روستا، هم سو با بهبود وضعیت جامعه روستایی است (طالب، ۱۳۷۶، ص ۶؛ طالب و عنبری، ۱۳۷۵، ص ۶۷). یکی از اهداف پایه‌ای مدیریت روستایی برطرف کردن نیازهای اولیه روستاییان است. از آنجاکه انسان‌ها براساس جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند و محیطی که از آن تأثیر می‌پذیرند دارای نیازهای متفاوتی‌اند، مدیریت روستایی در روستاهای مختلف به شکل متفاوتی عمل می‌کند و الگوی مدیریتی ثابتی برای تمام روستاها استفاده نمی‌شود.

۲-۱- ابعاد مختلف مدیریت روستایی

در توسعه پایدار روستایی، مدیریت یعنی تنظیم رابطه بین انسان با محیط زیست خود که در آن به پیوند نظام‌های اجتماعی، اقتصادی با نظارت‌های بوم‌شناختی توجه می‌شود (فیروزنیا و افتخاری، ۱۳۸۲، ص ۱۵۴)؛ بنابراین در فرآیند توسعه پایدار می‌توان مدیریت روستایی را در سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و زیست

محیطی در نظر گرفت که هر یک از این ابعاد دارای جنبه‌های خاص خود هستند و اهداف مدیریتی در آنها متفاوت است (افتخاری و دیگران، ۱۳۸۶، ص ۱۰). در ذیل به توضیح ابعاد سه‌گانه مدیریت روستایی می‌پردازیم.

- «بعد اقتصادی»: در بعد اقتصادی هدف مدیریت ایجاد فضای مناسبی برای توسعه اقتصادی است که طی آن کارآیی، عرضه کالا و خدمات مورد نیاز افزایش می‌یابد و به تبع آن سطح زندگی و رفاه عمومی ترقی پیدا می‌کند؛ بنابراین در محیط روستا، هدف مدیریت اقتصادی تأمین سرمایه، تأمین تغذیه، جلوگیری از خروج سرمایه، ایجاد زمینه اشتغال، کارآفرینی، تأمین بازار برای فروش کالاها و خدمات تولیدی و کنترل میزان مصرف، مدیریت عرضه و تقاضاست.

- «بعد اجتماعی»: در بعد اجتماعی، هدف ایجاد زمینه مناسب برای توسعه انسانی است که شامل تغییرات متوالی و مستمر در بدست آوردن الگوهای یک زندگی مطلوب برای کلیه افراد یک منطقه یا کشور با در نظر گرفتن استعدادها و بالقوه افراد و مکانهای زیست آن است.

- «بعد زیست محیطی»: یعنی با مدیریت مناسب اثرات مخاطرات طبیعی و مخاطرات ناشی از فعالیتهای غیر طبیعی مردم در زندگی انسان کاهش می‌یابد (افراخته، ۱۳۸۸، ص ۳۸). در این پژوهش همانطوری که گفته شد به بررسی یافته‌های پژوهش بر اساس سه بعد مذکور مدیریت روستایی می‌پردازیم.

با توجه به آنچه گفته شد لازم به ذکر است که مدیریت روستایی اعم از تمام فعالیتهای، تصمیم‌گیری‌ها و اقداماتی است که مدیریت نواحی روستایی جهت رسیدن به توسعه و پیشرفت را به عهده دارد؛ این مدیریت تمام اقدامات بخش‌های مختلف دولتی مانند جهاد کشاورزی، بنیاد مسکن و تمام اقدامات بخش‌های غیر دولتی، خصوصی و مردمی را شامل می‌شود. ولی دهباری همانطوری که در اساسنامه تشکیل آنها آمده است سازمانی غیردولتی و مردمی است که هم‌گامی در جهت مدیریت محلی و هم در جهت توسعه مشارکت روستایی و در نهایت کمک به توسعه روستایی است. پس مدیریت روستایی فراگیرتر بوده و دهباری‌ها را در زیر مجموعه خود دارد.

نمودار ۱. مدیریت روستایی با دیدگاه توسعه پایدار؛ ماخذ: افتخاری و دیگران، ۱۳۸۶، ص ۱۳؛ واسمیت، ۱۹۹۵.

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۱۶۱

۲-۳- دهیاری‌ها (اهداف و اساسنامه تشکیلات، چارچوب اصلی وظایف، مدیریت مشارکتی)

قانون تاسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور، در یک ماده و سه تبصره در تیرماه ۱۳۷۷ به تصویب مجلس شورای اسلامی و پس از دو سال در بهمن ماه ۱۳۸۰ اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیارها به تصویب هیئت وزیران رسید. با تصویب این مقررات در کنار قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری، زمینه‌های قانونی لازم برای شکل‌گیری و تحقق نهاد جدید مهمی در جامعه روستایی کشور تکمیل شد. در بیانی کلی، دهیاری سازمانی است که بخش‌هایی از مدیریت محلی روستا را بر عهده دارد و اگر چه قانون تاسیس دهیاری‌ها و نیز اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها، هیچکدام تعریفی از سازمان دهیاری‌ها ارائه نداده‌اند، ولی با نگاهی کلی به شیوه انتخاب دهیار، از طریق شورای اسلامی روستا، وظایف و اختیارات دهیار، به خوبی مشخص می‌شود که سازمان دهیاری نهادی مستقل که به اتکای مشارکت اهالی، در چارچوب مدیریت محلی فعالیت می‌کند. دهیاری از دولت مستقل است و چنانچه در ماده پنج اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها آمده

است برای مدت چهار سال توسط شورا انتخاب می‌شود. از سوی دیگر، ش و رای اسلامی هم نهادی که با رأی مستقیم مردم انتخاب شده و نتیجه خواست و اراده مردم است. بنابراین با کمی دقت مشخص می‌شود که دهیار که با رأی و تصمیم شورای اسلامی روستا انتخاب می‌شود به صورت غیر مستقیم منتخب مردم است. به عبارتی دیگر، دهیار به تصمیم و انتخاب مردم تعیین می‌شود نه به انتخاب دولت. دهیاری نهاد منصوب دولت نیست بلکه منتخب اهالی است و به همین دلیل است که باید بگوییم دهیاری نهادی مستقل است (قاسمی، ۱۳۸۹، ص ۵۳).

قصد دولت این نیست که تشکیلات خود را گسترده‌تر کند یا هزینه‌ها را اضافه کند، بلکه هدف آن تعریف مدیریت‌های مستقل روستایی در زمینه اداری و مالی است که بتواند به روستاها خدمات بدهند. وظایف دهیاری به سه طبقه اصلی، وظیفه اداری، وظیفه خدمات روستایی و وظیفه عمران روستایی تقسیم می‌شود (معاونت امور دهیاری‌ها، ۱۳۸۳، ص ۱۹۱).

دهیاری‌ها از بدو تشکیل تاکنون با استفاده از همیاری و مشارکت مردم و کمک‌های دولت به منظور رفع نیازمندی‌های عمومی، جمع‌آوری زباله، ارائه خدمات

عمومی و توسعه معابر اقداماتی انجام داده‌اند. اجرای طرح هادی، برنامه خدمات عمومی و برنامه خدمات اجتماعی - اقتصادی، سه فعالیت عمده دهیارها را تشکیل می‌دهد (رضوانی، ۱۳۸۳، ص ۲۳۰). این سه فعالیت عمده دهیاری‌ها در چارچوب توسعه روستایی قرار می‌گیرند. همچنین در ماده ۱۰ اساسنامه وظایف دهیار و دهیاری به وظایف دهیار در توسعه پایدار روستایی و اداره روستا به طور مبسوط پرداخته شده است. در باز بینی وظایف و اختیارات شورا و دهیاری این نکته روشن می‌گردد که شوراها وظیفه شناخت و رسیدگی به مسائل جامعه روستایی را دارند و برای این کمبودها و مشکلات طرح و برنامه‌ای می‌ریزند و وظیفه دهیاری اجرای این مصوبات شورا و وظایف جانبی دیگری که قانونگذار بر عهده وی قرار داده است. در این هر دو وظایف می‌توان از همکاری و قابلیت‌های مردم استفاده کرد.

اگر زمینه‌های توسعه پایدار را در بخش‌های زیست محیطی، فعالیت‌های اقتصادی و فعالیت‌های اجتماعی در نظر بگیریم در این بخش‌ها زمینه‌های همکاری و تعامل گسترده‌ای بین دهیاری، شورا و تعاونیها می‌تواند برقرار باشد؛ چراکه زمینه فعالیت‌های فوق با مشارکت مردم و آموزش و کانالیزه کردن این نحو از مشارکت بسیار دست یافتنی و سهل است. مدیریت روستا می‌تواند با آموزش مردم زمینه را برای توسعه پایدار فراهم نماید. همچنین از طریق فرهنگ سازی، ایجاد روحیه تعامل، تحمل مشارکت گروهی و ایجاد اعتماد به نفس برای روستاییان می‌تواند کارساز باشد؛ یعنی استفاده از مشارکت گسترده همه مردم در یک نظام مدیریتی مشارکتی و سیستمی با استفاده از امکانات دولت و مردم و همچنین تسهیلگری مدیران روستایی می‌باشد.

۳-۲- مدیریت محلی و سنجش عملکرد دهیاری‌ها

مدیریت محلی به عنوان نهاد سیاست گذار و مجری برنامه‌ها و پروژه‌های شهر و روستا نقش مهمی در کاهش نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی و ارتقاء وضعیت توسعه دارد (ایمانی و فیروزآبادی، ۱۳۸۶، ص ۹۱؛ انصاری

زاده، ۱۳۸۸، ص ۲۶؛ قالیباف، ۱۳۸۰، ص ۳۰). در یک دید کلی تفکرات مربوط به حکمرانی و سیاستگذاری در کشورهای در حال توسعه را به سه دوره می‌توان تقسیم کرد:

الف) دوره دولت بزرگ؛ که از پایان جنگ جهانی دوم آغاز شده و تا اواخر دهه ۱۹۷۰ ادامه می‌یابد؛ و

ب) دوره دولت حداقل؛ به عنوان جریانی غالب در ابتدای دهه ۱۹۸۰، خصوصی سازی را کمال مطلوب برای توسعه می‌دانست و خواهان کاهش سهم بخش دولتی در اقتصاد شد؛ و

ج) دوره حکمرانی خوب؛ حکمرانی خوب الگویی است که در پی ناکارآمدی سازوکارهای پیشین توسعه توسط توسط کشورهای توسعه یافته و مجامع بین المللی ارائه شد و به ویژه در کشورهای در حال توسعه به منظور استقرار و نهادینه سازی جامعه مدنی و سیاست‌های مربوط به اعطای کمک‌ها از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (مزینی، ۱۳۸۵، ص ۱۳۹).

در پرتو دیدگاه حکمرانی خوب لازم است سازمان‌هایی که مدیریت امور عمومی جامعه را بر عهده دارند، شفاف، پاسخگو و قانون مدار باشند (تیلور، ۲۰۰۰، ص ۲۳). در سطح روستا نهاد مدیریت روستایی که از دو سازمان دهیاری و شورای روستا تشکیل شده است، با توجه به دو عامل انتخابی بودن و ارتباط نزدیک و مستقیم با مردم می‌تواند یکی از بهترین سازوکارها برای تحقق حکمرانی خوب و توسعه روستایی باشد (ایمانی و فیروزآبادی، ۱۳۸۶، ص ۹۴).

کارآمدی سازمان‌های عمومی ارائه دهنده خدمات در سطح محلی مانند شهرداریها و دهیارها، نقش مهمی در ایجاد ظرفیت‌های توسعه در هر جامعه دارد. اما داوری صحیح در مورد این توان زمانی میسر است که «عملکرد» آنها با استفاده از روش‌های دقیق مورد سنجش قرار گیرد. «سنجش عملکرد» یکی از ابزارهایی است که میزان توفیق یا شکست یک سازمان را نشان می‌دهد. توجه به اصول «حکمرانی خوب» به ویژه «پاسخگویی» و «محاسبه پذیری» در عرصه دیدگاه‌های نظری توسعه

جدول ۱. تعداد جمعیت و خانوارهای روستاهای مورد مطالعه و مقدار حجم نمونه در هر یک از آنها؛ ماخذ: مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۸۵

روستا	تعداد خانوار	تعداد جمعیت	حجم نمونه
چله بان	۱۳۰	۶۷۵	۳۰
سرخه لیژه کرملی	۷۷	۴۱۸	۱۹
گرخشاب	۱۲۷	۶۹۳	۳۱
نامکول	۱۵۱	۷۲۴	۳۲
باباگردعلی	۳۰۴	۱۳۹۴	۶۲
خسرو آباد	۱۳۰	۶۷۲	۲۸
کت کن	۱۲۶	۶۳۸	۲۸
بهرام بیگ	۱۳۹	۷۰۳	۳۱
شورابه سفلی	۴۰	۱۹۲	۳۳
شورابه علیا	۳۵	۱۸۱	۲۲
توه خشکه	۲۲۲	۱۱۵۳	۵۱
جمع	۱۴۸۱	۷۴۴۳	۳۶۸

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

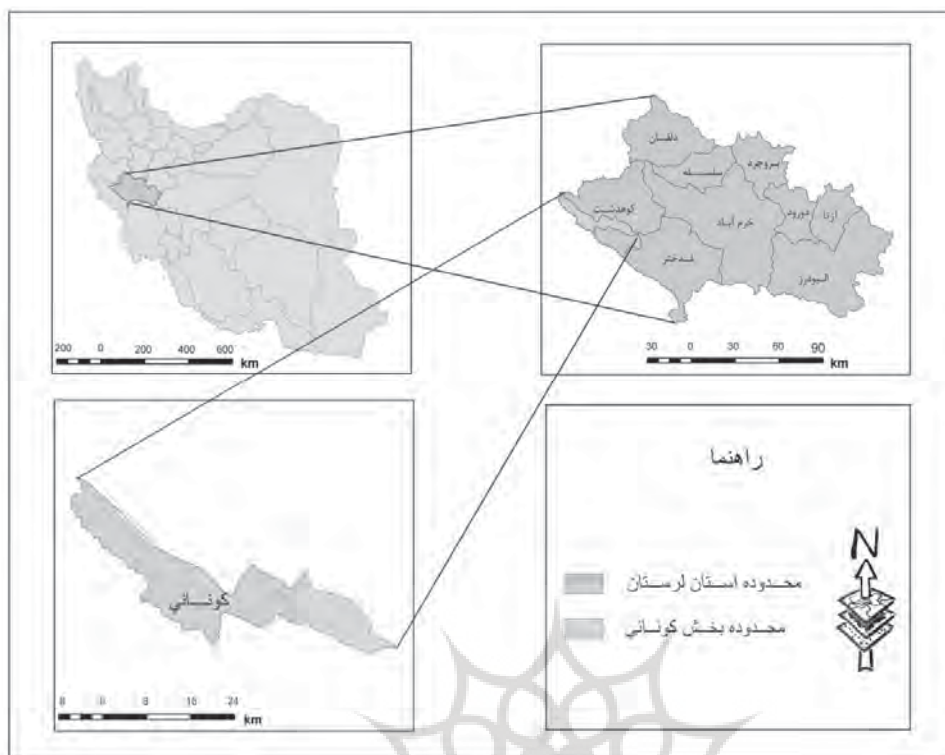
۱۶۳

از نظر اوانز پیوند با جامعه همراه با ساختار بوروکراتیک خودگردان، نقش مهمی در اجرای موفق پروژه‌های توسعه دارد. اما دستیابی به ویژگی‌هایی مانند شفافیت و پاسخگویی زمانی میسر است که اطلاعات دقیقی از عملکرد این سازمانها وجود داشته باشد (اوانز، ۱۳۸۰، ص ۱۲؛ ایمانی، ۱۳۸۶، ص ۹۴). از اینرو در این پژوهش ما جهت سنجش و کارایی عملکرد دهیاران بخش کونانی از توابع شهرستان کوه‌دشت به تهیه و تکمیل پرسشنامه از ساکنان روستاها پرداختیم که در ادامه به بررسی و تحلیل آنها می‌پردازیم.

۴- مواد، روش تحقیق و منطقه مورد مطالعه
بخش کونانی یکی از بخش‌های شهرستان کوه‌دشت در استان لرستان است که ۱۹/۲ درصد مساحت شهرستان می‌باشد. بخش کونانی از نظر جغرافیایی در ۴۷ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. ارتفاع متوسط این بخش از سطح دریا به ۱۱۹۵ متر می‌رسد. بخش کونانی از شمال به استان کرمانشاه، از جنوب و غرب به بخش رومشگان و از شرق به بخش طرهان محدود می‌شود. بنابر سرشماری مرکز آمار ایران، جمعیت بخش کونانی در سال ۱۳۸۵ برابر با ۲۱۸۰۰ نفر بوده است، که از این میان ۱۰۹۰۵ نفر مرد و بقیه

از جمله مهمترین عواملی است که توجه به سنجش عملکرد را الزامی ساخته است (ایمانی و فیروزآبادی، ۱۳۸۶، ص ۹۲).

این الزام برای رهبران و مدیران سازمان‌های دمکراتیک مانند شوراهای شهر و روستا بیشتر است؛ زیرا منتخب مردم برای دوره زمانی مشخصی هستند و برای انتخاب مجدد نیازمند ارائه عملکرد و نشان دادن اثربخشی اقدامات خود هستند. خواسته اصلی مردم نیز از مدیریت شهری و روستایی، توجه به مشکلات جامعه محلی و فعالیت برای حل و پیکار آن‌هاست. سنجش عملکرد در بخش‌های انتفاعی پیشینه غنی پژوهشی و نظری دارد. کارخانجات صنعتی، شرکت‌های تجاری و خدماتی معمولاً مدل مطلوب سنجش عملکرد برای محققان بوده‌اند. اما سنجش عملکرد سازمان‌های عمومی خدماتی مانند شهرداریها و دهیاریها پیشینه زیادی ندارد. در مجموع سنجش عملکرد را می‌توان با توجه به دو اصل «کارایی» و «اثربخشی» صورت داد که سنجش کارایی با توجه به عینیت داده‌ها و در دسترس بودن آنها نسبتاً به سهولت قابل انجام است. اما سنجش اثر بخشی به سبب تغییر رویکرد به موضوعات کیفی کارساده‌ای نیست و نیازمند انجام اقدامات پیچیده و توجه به دیدگاه مشتریان یا شهروندان می‌باشد.

زن بوده‌اند، و همچنین این بخش دارای ۴۳۰۸ خانوار است (موسسه گیتا شناسی، ۱۳۷۸، ص ۴۲؛ مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵). این بخش دارای دو دهستان کونانی (باباگردعلی، خسروآباد، بهرام بیگ، شورابه سفلی، شورابه علیا، توه خشکه) و زیر تنگ (چله‌بان، گرخشاب، نامکول، سرخه لیژه کرمعلی، کتکن) می باشد. برای تعیین حجم نمونه از «فرمول کوکران»^۴ استفاده شده که تعداد ۳۶۸ نفر بعنوان حجم نمونه انتخاب شدند.

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۱۶۴

$$n = \frac{T^2 PQ}{d^2 \left[1 + \frac{1}{N} \left[\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right] \right]}$$

۵- یافته‌های پژوهش

شاخص‌های و مولفه‌های این پژوهش را در سه بعد «اقتصادی، اجتماعی و کالبدی- زیست محیطی» دسته بندی کردیم. برای بررسی بعد اقتصادی از ۱۲ گویه، بعد اجتماعی ۱۴ گویه و برای بعد کالبدی- زیست محیطی ۱۹ گویه برحسب وظایف و حوزه فعالیت دهیاری‌ها و بر اساس «طیف لیکرت» تنظیم شده‌اند. پرسشنامه‌ها

۴-۱- مواد و روشها

مطالعه حاضر از نوع «توصیفی- تحلیلی» است که به «روش پیمایشی» انجام گرفته است. «جامعه آماری» این تحقیق، روستاییانی هستند که در بخش کونانی زندگی می‌کنند. ابزار گردآوری داده‌های این تحقیق پرسشنامه بود که برای تعیین «پایایی پرسشنامه»، از «ضریب آلفای کرونباخ» استفاده شد. ضریب محاسبه شده برای این پرسشنامه برابر ۰/۸۱۵ بود که در تحقیقات علوم انسانی این مقدار رضایت بخش می باشد. حجم نمونه در سطح خطای ۵ درصد و دقت ۰/۱۵ برابر ۳۶۸ نفر برآورد شد. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی در دسترس

جدول ۱. مقایسه وضعیت گویه‌های اقتصادی روستاهای مورد مطالعه قبل و بعد از تشکیل دهیاری و تفاوت آنها

ردیف	گویه های اقتصادی	میانگین قبل از تشکیل دهیاری	میانگین بعد از تشکیل دهیاری	میزان تغییر وضعیت
۱	تعداد کارگاههای تولیدی در روستا	۱/۰۳	۱/۰۸۷۰	+۰/۰۵۷
۲	ایجاد فرصت های شغلی جدید در روستا	۱/۰۵۱۶	۱/۲۲۲۸	+۰/۱۷۱۲
۳	میزان سرمایه گذاری تولیدی در روستا	۱/۰۵۷۱	۱/۴۲۹۳	+۰/۳۷۲۲
۴	زمینه های تشکیل تعاونی های تولیدی در روستا	۱/۱۲۷۷	۱/۷۵۲۷	+۰/۶۲۵
۵	گسترش گردشگری در روستا	۱/۰۲۱۷	۱/۱۱۶۸	+۰/۰۹۵۱
۶	ایجاد نهادهای عمومی در روستا	۱/۱۱۶۸	۱/۴۸۱۰	+۰/۳۶۴۲
۷	میزان توسعه قالی بافی در روستا	۱/۰۳۸۰	۱/۲۱۷۴	+۰/۱۷۹۴
۸	کیفیت بازاریابی محصولات کشاورزی در روستا	۱/۱۱۱۴	۱/۸۴۷۸	+۰/۷۳۶۴
۹	کیفیت بازاریابی محصولات دامی در روستا	۱/۰۹۷۸	۱/۵۱۹۰	+۰/۴۲۱۲
۱۰	میزان درآمد افراد روستا	۱/۳۸۰۴	۱/۹۳۲۱	+۰/۵۵۱۷
۱۱	میزان اشتغال غیر کشاورزی روستا	۱/۱۸۴۸	۱/۵۶۲۵	+۰/۳۷۷۷
۱۲	تثبیت و سنددار شدن املاک در روستا	۱/۱۴۴۰	۳/۱۹۲۹	+۲/۰۴۸۹
۱۳	میانگین کل	۱/۱۱	۱/۶۰۶۰	+۰/۴۹۶

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۱۶۵

توسط سرپرستان خانوار تکمیل شده‌اند و نتایج ذیل حاصل شدند.

۱-۵- بررسی نتایج گویه‌های اقتصادی

با بررسی گویه‌های اقتصادی قبل از تشکیل دهیاری‌ها مشاهده می‌شود که کمترین میانگین مربوط به گویه «گردشگری در روستا» با ۱/۰۲۱۷ درصد و بالاترین میانگین مربوط به «درآمد افراد روستا» با ۱/۳۸۰۴ درصد است. نتیجه تحلیل میانگین گویه‌های اقتصادی بعد از تشکیل دهیاری نشان می‌دهد که کمترین میانگین

مربوط به (تعداد کارگاههای تولیدی در روستا) با ۱/۰۸۷۰ و بالاترین آن «تثبیت و سنددار شدن املاک در روستا» با ۳/۱۹۲۹ درصد است. در بین گویه‌های اقتصادی که به ترتیب در اولویت قرار دارند، میزان درآمد افراد روستا و کیفیت بازاریابی محصولات کشاورزی می‌باشند (جدول شماره ۱).

در بحث انحراف معیار، در گویه‌های قبل از تشکیل دهیاری، بالاترین انحراف معیار با مقدار ۰/۵۶۳۹ مربوط به گویه «میزان درآمد افراد روستا» و ۰/۱۹۱۵ کمترین مقدار آن مربوط به «تعداد کارگاه‌های تولیدی در روستا» است. اما بعد از مقایسه میانگین‌ها در گویه‌های بعد از تشکیل دهیاری، بالاترین انحراف معیار ۲/۲۴۸۹ است که مربوط به «میزان سرمایه گذاری تولیدی در روستا» و کمترین آن «زمینه‌های تشکیل تعاونی‌های تولیدی در روستا» با ۰/۱۱۵۲ است.

چنان‌که از جدول بالا مشخص است، میانگین رتبه‌های هر یک از گویه‌های بعد از تشکیل دهیاری نسبت به قبل از آن بهتر شده که نشان دهنده فعالیت و کارکرد دهیاری‌ها در روستاهای ناحیه مورد مطالعه است (بیشترین میزان این تاثیر را در تثبیت و سنددار شدن املاک در روستا و کمترین میزان تاثیر را در تعداد کارگاههای

تولیدی در روستا با ۰/۰۵۷+ افزایش شاهد می‌باشیم). با توجه به نتایج حاصله از میانگین مجموع نمرات گویه‌های اقتصادی (قبل از تشکیل دهیاری ۱/۱۱ و بعد از تشکیل دهیاری ۱/۶) به این نکته پی می‌بریم که وضعیت اقتصادی روستاهای مورد مطالعه بعد از تشکیل دهیاری نسبت به قبل افزایشی معادل ۱۰ درصد داشته است. این درصد هرچند که رقم بالایی را جهت پیشرفت نشان نمی‌دهد اما، با توجه به واقع بودن این نهاد در روستا و نوپا بودن این نهاد انتظار می‌رود که در آینده‌ای نه چندان دور به نتایج مثبت‌تر و پیشرفت دوچندانی دست یابند.

۵-۲- بررسی نتایج گویه‌های اجتماعی

با بررسی گویه‌های اجتماعی قبل از تشکیل دهیاری‌ها مشاهده کردیم که، کمترین میانگین مربوط به گویه «کیفیت خدمات تجاری» با ۱/۰۳۸۰ و بالاترین میانگین مربوط به «مهاجرت از روستا» با ۲/۰۸۹۷ است. اما بعد از تشکیل دهیاری کمترین میانگین مربوط به «میزان اختلافات محلی در روستا» با ۱/۲۲۸۳ و بالاترین آن

جدول ۲. مقایسه وضعیت گویه‌های اجتماعی روستاهای مورد مطالعه قبل و بعد از تشکیل دهیاری و تفاوت آنها؛ ماخذ: نگارندگان.

ردیف	گویه های اجتماعی	میانگین قبل از تشکیل دهیاری	میانگین بعد از تشکیل دهیاری	میزان تغییر وضعیت
۱	تعداد فضاهای آموزشی در روستا	۱/۶۷۶۶	۲/۲۸۸۰	+۰/۶۱۱۴
۲	تعداد مراکز تفریحی در روستا	۱/۰۷۶۱	۱/۳۰۷۱	+۰/۲۳۱
۳	کیفیت سطح بهداشت و نظافت در روستا	۱/۳۴۵۱	۲/۵۳۵۳	+۱/۱۹۰۲
۴	کیفیت خدمات اداری در روستا	۱/۱۵۷۶	۱/۶۷۱۲	+۰/۵۱۳۶
۵	کیفیت خدمات تجاری در روستا	۱/۰۳۸۰	۱/۲۸۵۳	+۰/۲۴۷۳
۶	کیفیت دسترسی مردم به آرد و نان مرغوب در روستا	۱/۸۳۹۷	۲/۸۷۷۷	+۱/۰۳۸
۷	وجود صندوق قرض الحسنه و خیریه در روستا	۱/۰۹۲۴	۱/۳۵۳۳	+۰/۲۶۰۹
۸	موارد معرفی خانواده‌ها بی بضاعت روستا به سازمان های امدادی	۱/۳۷۷۷	۲/۷۶۹۰	+۱/۳۹۱۳
۹	میزان اختلافات محلی در روستا	۲/۰۱۳۶	۱/۲۲۸۳	-۰/۷۸۵۳۰
۱۰	میزان مهاجرت از روستا	۲/۰۸۹۷	۱/۶۳۳۲	-۰/۴۵۶۵
۱۱	رضایت از زندگی در روستا	۱/۴۶۲۰	۲/۱۶۵۸	+۰/۷۰۳۸
۱۲	کیفیت خدمات ارتباطی (تلفن) در روستا	۱/۴۱۰۳	۲/۵۰۸۲	+۱/۰۹۷۹
۱۳	کیفیت پست در روستا	۱/۲۰۳۸	۱/۷۳۹۱	+۰/۵۳۵۳
۱۴	دسترسی به سوخت و انرژی	۱/۳۵۶۰	۱/۷۰۳۸	+۰/۳۴۸۷
۱۵	میانگین کل	۱/۷۰۹۴	۱/۳۸۱۶	+۰/۳۲۷۸

جدول ۳. مقایسه وضعیت گویه‌های کالبدی و زیست محیطی روستاهای مورد مطالعه قبل و بعد از تشکیل دهیاری

ردیف	مولف های کالبدی و زیست محیطی	میانگین قبل از تشکیل دهیاری	میانگین بعد از تشکیل دهیاری	میزان تغییر وضعیت
۱	تلاش برای استحصال بهینه آب های زیر زمینی در روستا	۱/۰۸۱	۱/۱۶۸	+۰/۰۸۷
۲	اقدامات برای جلوگیری از تخریب خاک در روستا	۱/۰۶۵	۱/۲۱۴	+۰/۱۴۹
۳	لایروبی قنات و چاه در روستا	۱/۰۷۰	۱/۳۹۱	+۰/۳۲۱
۴	میزان اجرای طرح هادی روستایی	۱/۲۹۰	۲/۶۳۰	+۱/۳۴۲
۵	کیفیت و دسترسی حمل و نقل عمومی در روستا	۱/۳۹۶	۲/۰۱۳	+۰/۶۱۷
۶	ایجاد و گسترش خیابان و میداين در روستا	۱/۲۴۷	۲/۲۰۹	+۰/۹۶۲
۷	تسطیح و توسعه معابر در روستا	۱/۲۵۰	۲/۲۲۵	+۰/۹۷۵
۸	کیفیت راههای ارتباطی روستا	۱/۲۳۳	۱/۹۳۴	+۰/۷۰۱
۹	وسعت فضای سبز در روستا	۱/۰۹۲	۱/۳۲۸	+۰/۲۳۴
۱۰	کیفیت ساخت وساز مساکن در روستا	۱/۲۸۲	۲/۲۱۴	+۰/۹۳۲
۱۱	کیفیت جمع آوری و دفع زباله در روستا	۱/۲۱۷	۲/۰۱۳	+۰/۷۹۶
۱۲	کیفیت شبکه دفع فاضلاب و آب های سطحی در روستا	۱/۲۷۹	۲/۱۵۲	+۰/۸۷۳
۱۳	کیفیت غسالخانه و گورستان در روستا	۱/۲۶۹	۱/۵۹۵	+۰/۳۲۶
۱۴	اقدامات برای حفظ روستا در برابر خطرات طبیعی (سیل و غیره)	۱/۱۱۹	۱/۵۹۷	+۰/۴۷۸
۱۵	اقدامات جهت جلوگیری از شیوع بیماری های دامی در روستا	۱/۳۲۳	۱/۹۵۳	+۰/۶۲۱
۱۶	حدود حفظ بناها و آثار باستانی روستا	۱/۰۸۹	۱/۳۷۲	+۰/۲۸۳
۱۷	کم کیف تاسیسات و خدمات عمومی در روستا	۱/۱۰۳	۱/۶۶۸	+۰/۵۶۵
۱۸	کم و کیف شبکه گاز روستایی	۱/۰۵۱	۱/۳۰۱	+۰/۲۵۱
۱۹	کیفیت آب آشامیدنی روستا	۱/۴۳۲	۳/۴۹۳	+۱/۸۶۱
۲۰	میانگین کل	۱/۲۰۴۶	۱/۹۵۳	

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۱۶۷

تشکیل دهیاری را نشان می‌دهند که در واقع خود نشانی از موفقیت دهیاران در مدیریت روستایی در منطقه مورد مطالعه است.

۳-۵- بررسی نتایج گویه‌های کالبدی- زیست محیطی

در بحث انحراف معیار، در گویه‌های قبل از تشکیل دهیاری، بالاترین انحراف معیار مربوط به گویه «دسترسی به سوخت و انرژی» ۱/۲۲۴۶ و کمترین آن مربوط به «کیفیت خدمات تجاری در روستا» ۰/۱۹۱۴ می‌باشد و در گویه‌های بعد از تشکیل دهیاری، بالاترین و پایین‌ترین انحراف معیار به ترتیب مربوط به «موارد معرفی خانواده‌های بی بضاعت روستا به سازمان‌های امدادی» ۲/۹۹۱ و «میزان اختلافات محلی در روستا» ۰/۵۲۴۱ است.

با بررسی یک به یک میانگین گویه‌های قبل و بعد از تشکیل دهیاری به این نتیجه می‌رسیم که دهیاری‌ها نقش مثبتی در توسعه اجتماعی روستاها ایفا کرده‌اند.

با بررسی گویه‌های کالبدی و زیست محیطی قبل از تشکیل دهیاری‌ها مشاهده کردیم که کمترین میانگین مربوط به گویه‌های «کم و کیف شبکه گاز رسانی» با ۱/۰۵۱ و «استحصال آب‌های زیر زمینی در روستا» با ۱/۰۸۱ و بالاترین میانگین مربوط به «کیفیت آب آشامیدنی روستا» با ۱/۴۳۲ است. اما بعد از تشکیل دهیاری کمترین میانگین مربوط به «استحصال آب‌های زیر زمینی در روستا» با ۱/۱۶۸ و بالاترین آن «کیفیت آب آشامیدنی روستا» با ۳/۴۹۳ است.

در بحث انحراف معیار، در گویه‌های قبل از تشکیل دهیاری، کمترین انحراف معیار مربوط به گویه «کم و کیف

جدول ۳. مقایسه وضعیت گویه‌های کالبدی و زیست محیطی روستاهای مورد مطالعه قبل و بعد از تشکیل دهیاری

ردیف	مولف های کالبدی و زیست محیطی	میانگین قبل از تشکیل دهیاری	میانگین بعد از تشکیل دهیاری	میزان تغییر وضعیت
۱	تلاش برای استحصال بهینه آب های زیر زمینی در روستا	۱/۰۸۱	۱/۱۶۸	+۰/۰۸۷
۲	اقدامات برای جلوگیری از تخریب خاک در روستا	۱/۰۶۵	۱/۲۱۴	+۰/۱۴۹
۳	لاپروبی قنات و چاه در روستا	۱/۰۷۰	۱/۳۹۱	+۰/۳۲۱
۴	میزان اجرای طرح هادی روستایی	۱/۲۹۰	۲/۶۳۰	+۱/۳۴۲
۵	کیفیت و دسترسی حمل و نقل عمومی در روستا	۱/۳۹۶	۲/۰۱۳	+۰/۶۱۷
۶	ایجاد و گسترش خیابان و میداين در روستا	۱/۲۴۷	۲/۲۰۹	+۰/۹۶۲
۷	تسطیح و توسعه معابر در روستا	۱/۲۵۰	۲/۲۲۵	+۰/۹۷۵
۸	کیفیت راههای ارتباطی روستا	۱/۲۳۳	۱/۹۳۴	+۰/۷۰۱
۹	وسعت فضای سبز در روستا	۱/۰۹۲	۱/۳۲۸	+۰/۲۳۴
۱۰	کیفیت ساخت وساز مسکن در روستا	۱/۲۸۲	۲/۲۱۴	+۰/۹۳۲
۱۱	کیفیت جمع آوری و دفع زباله در روستا	۱/۲۱۷	۲/۰۱۳	+۰/۷۹۶
۱۲	کیفیت شبکه دفع فاضلاب و آب های سطحی در روستا	۱/۲۷۹	۲/۱۵۲	+۰/۸۷۳
۱۳	کیفیت غسالخانه و گورستان در روستا	۱/۲۶۹	۱/۵۹۵	+۰/۳۲۶
۱۴	اقدامات برای حفظ روستا در برابر خطرات طبیعی (سیل و غیره)	۱/۱۱۹	۱/۵۹۷	+۰/۴۷۸
۱۵	اقدامات جهت جلوگیری از شیوع بیماری های دامی در روستا	۱/۳۲۳	۱/۹۵۳	+۰/۶۲۱
۱۶	حدود حفظ بناها و آثار باستانی روستا	۱/۰۸۹	۱/۳۷۲	+۰/۲۸۳
۱۷	کم کیف تاسیسات و خدمات عمومی در روستا	۱/۱۰۳	۱/۶۶۸	+۰/۵۶۵
۱۸	کم و کیف شبکه گاز روستایی	۱/۰۵۱	۱/۳۰۱	+۰/۲۵۱
۱۹	کیفیت آب آشامیدنی روستا	۱/۴۳۲	۳/۲۹۳	+۱/۸۶۱
۲۰	میانگین کل	۱/۲۰۴۶	۱/۹۵۳	

شبکه گاز رسانی» با مقدار ۰/۲۲۱۵ و بالاترین آن مربوط به «کیفیت آب آشامیدنی» با ۰/۸۱۲۵ است و در گویه‌های بعد از تشکیل دهیاری، بالاترین انحراف معیار مربوط به «میزان اجرای طرح هادی در روستا» با میزان ۱/۳۷۴۸ و کمترین آن مربوط به گویه «تلاش برای استحصال بهینه آب‌های زیر زمینی در روستا» با مقدار ۰/۴۶۵۵ است. با بررسی یک به یک میانگین گویه‌های قبل و بعد از تشکیل دهیاری به این نتیجه می‌رسیم که هیاری‌ها نقش مثبتی در توسعه کالبدی و زیست محیطی روستاها ایفا کرده‌اند. با توجه به جدول شماره ۳ که میزان تغییر وضعیت گویه‌ها در دو دوره قبل و بعد از تشکیل دهیاری را نشان می‌دهد، مشاهده می‌کنیم که کمترین میزان تغییر وضعیت مربوط به استحصال آب‌های زیر زمینی با ۰/۰۸۷ است. یعنی اینکه در روستاهای مورد مطالعه، دهیاری‌ها کمترین تلاش را

در جهت استحصال آب‌های زیر زمینی انجام داده‌اند. بعد از این گویه، کمترین تغییر وضعیت مربوط به کم و کیف شبکه گاز رسانی با میزان ۰/۲۵۱ است. اما بیشترین میزان تغییر مربوط به گویه کیفیت آب آشامیدنی با ۱/۸۶۱ میزان تغییر و گویه اجرای طرح هادی در روستا با ۱/۳۴۲ است. توجه به جدول شماره ۴ نشانگر این است که علیرغم تغییرات کم و جزئی در برخی از گویه‌ها، در کل میزان تغییر وضعیت گویه‌ها در روستاهای مورد مطالعه روند رو به رشدی داشته‌اند. با بررسی جداول بالا به این نتیجه می‌رسیم که دیدگاه مردم نسبت به عملکرد دهیاری در زمینه کالبدی و زیست محیطی مثبت بوده است. با بررسی تک تک گویه‌های جداول بالا متوجه می‌شویم که بعد از تشکیل دهیاری در از نظر کالبدی و زیست محیطی روستا پیشرفت داشته است.

جدول ۴. نتایج بدست آمده از آزمون ویلکاکسون برای گویه‌های اقتصادی

سطح معناداری	میزان Z	گویه های اقتصادی
۰/۰۲۲	-۲/۲۹۲	تعداد کارگاههای تولیدی در روستا
۰/۰۰۰	-۵/۱۴۵	ایجاد فرصت های شغلی جدید در روستا
۰/۰۰۰	-۸/۱۲۷	میزان سرمایه گذاری تولیدی در روستا
۰/۰۰۰	-۹/۷۵۲	زمینه های تشکیل تعاونی های تولیدی در روستا
۰/۰۰۰	-۴/۶۳۶	گسترش گردشگری در روستا
۰/۰۰۰	-۹/۱۴۰	ایجاد نهرهای عمومی در روستا
۰/۰۰۰	-۵/۸۱۳	میزان توسعه قالی بافی در روستا
۰/۰۰۰	-۱۲/۲۸۸	کیفیت بازاریابی محصولات کشاورزی در روستا
۰/۰۰۰	-۹/۷۰۳	کیفیت بازاریابی محصولات دامی در روستا
۰/۰۰۰	-۱۱/۹۱۷	میزان درآمد افراد روستا
۰/۰۰۰	-۸/۵۲۴	میزان اشتغال غیر کشاورزی روستا
۰/۰۰۰	-۱۴/۹۱۳	تثبیت و سنددارشدن املاک در روستا

۶- آزمون فرضیه پژوهش

داده‌های جمع آوری شده از طریق پرسشنامه خانوار را وارد نرم افزار Spss نموده و با استفاده از آزمون ویلکاکسون آنها را مورد تحلیل قرار دادیم (جدول شماره ۴). بر اساس آزمون ویلکاکسون، P محاسبه شده در سطح آلفا ۰/۰۵ با ۰/۰۹۵ اطمینان کوچکتر از سطح آلفا ۰/۰۵ است. بنابراین می توان H_0 را به نفع H_1 رد نمود. به همین دلیل فرضیه گویه‌های اقتصادی مورد تایید قرار می‌گیرد و نتیجه می‌گیریم که بین دهیاری‌ها و توسعه اقتصادی روستاها رابطه معناداری وجود دارد. با بررسی انجام شده به این نتیجه رسیدیم که میانگین کلی طیف لیکرت گویه‌های اقتصادی قبل از تشکیل دهیاری ۱/۱۱ و بعد از تشکیل دهیاری ۱/۶۰۶۰ بوده است و این نشان دهنده آن است که دهیاری تاثیر مثبتی در توسعه اقتصادی روستاهای بخش کونانی داشته‌اند. و بر اساس آزمون ویلکاکسون، P محاسبه شده در سطح آلفا ۰/۰۵ با ۰/۰۹۵ اطمینان کوچکتر از سطح آلفا ۰/۰۵

است و می توان H_0 را به نفع H_1 رد نمود. به همین دلیل فرضیه گویه‌های اجتماعی مورد تایید قرار می‌گیرد و نتیجه می‌گیریم که بین دهیاری‌ها و توسعه اجتماعی روستاها رابطه معناداری وجود دارد. با بررسی انجام شده به این نتیجه رسیدیم که میانگین کلی طیف لیکرت گویه‌های اجتماعی قبل از تشکیل دهیاری ۱/۷۰۹۴ و بعد از تشکیل دهیاری ۱/۳۸۱۶ بوده است و این نشان دهنده آن است که دهیاری تاثیر مثبتی در توسعه اجتماعی روستاهای بخش کونانی داشته‌اند. (جدول ۶) بر اساس آزمون ویلکاکسون، P محاسبه شده در سطح آلفا ۰/۰۵ با ۰/۰۹۵ اطمینان کوچکتر از سطح آلفا ۰/۰۵ است و می توان H_0 را به نفع H_1 رد نمود. به همین دلیل فرضیه گویه‌های کالبدی و زیست محیطی مورد تایید قرار می‌گیرد و نتیجه می‌گیریم که بین دهیاری‌ها و توسعه کالبدی و زیست محیطی روستاها رابطه معناداری وجود دارد. با بررسی انجام شده به این نتیجه رسیدیم که میانگین

جدول ۵. آزمون ویلکاکسون جهت معناداری ارتباط بین دهیاری‌ها و توسعه اقتصادی روستاها

مولفه های اقتصادی	ارقام محاسبه شده
میانگین رتبه ای قبل از تشکیل دهیاری	۱/۱۱
میانگین رتبه ای بعد از تشکیل دهیاری	۱/۶۰۶۰
سطح معناداری	۰/۰۰۰

جدول ۶. نتایج بدست آمده از آزمون ویلکاکسون برای گویه‌های اجتماعی

سطح معناداری	میزان Z	گویه های اجتماعی
۰/۰۰۰	-۱۱/۱۷۹	تعداد فضاهای آموزشی در روستا
۰/۰۰۰	-۷/۴۴۷	تعداد مراکز تفریحی در روستا
۰/۰۰۰	-۱۴/۶۳۷	کیفیت سطح بهداشت و نظافت در روستا
۰/۰۰۰	-۹/۶۹۷	کیفیت خدمات اداری در روستا
۰/۰۰۰	-۷/۱۷۶	کیفیت خدمات تجاری در روستا
۰/۰۰۰	-۱۲/۸۹۳	کیفیت دسترسی مردم به آرد و نان مرغوب در روستا
۰/۰۰۰	-۵/۸۱۴	وجود صندوق قرض الحسنه و خیریه در روستا
۰/۰۰۰	-۱۳/۹۷۹	تعداد موارد معرفی خانواده های بی بضاعت روستا به سازمان های امدادی مانند (بهبیستی، کمیته امداد)
۰/۰۰۰	-۱۲/۲۰۷	میزان اختلافات محلی در روستا
۰/۰۰۰	-۸/۸۱۵	میزان مهاجرت از روستا
۰/۰۰۰	-۱۱/۱۷۸	رضایت از زندگی در روستا
۰/۰۰۰	-۱۳/۷۹۶	کیفیت خدمات ارتباطی (تلفن) در روستا
۰/۰۰۰	-۷/۹۳۸	کیفیت پست در روستا
۰/۰۰۰	-۷/۰۶۵	دسترسی به سوخت و انرژی

جدول ۷. آزمون ویلکاکسون جهت معناداری ارتباط بین دهیاری‌ها و توسعه اجتماعی روستاها

ارقام محاسبه شده	مولفه های اقتصادی
۱/۷۰۹۴	میانگین رتبه ای قبل از تشکیل دهیاری
۱/۳۸۱۶	میانگین رتبه ای بعد از تشکیل دهیاری
۰/۰۰۰	سطح معناداری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

■ ۱۷۰ ■

کلی طیف لیکرت گویه‌های کالبدی و زیست محیطی قبل کالبدی و زیست محیطی) وجود دارد. از تشکیل دهیاری ۱/۲۰۴۶ و بعد از تشکیل دهیاری ۱/۹۵۳ بوده است و این نشان دهنده آن است که دهیاری تاثیر مثبتی در توسعه کالبدی و زیست محیطی روستاهای بخش کونانی داشته‌اند. جدول (۸)

با compute نمرات گویه‌ها و تبدیل آنها از حالت رتبه ای به فاصله ای امکان استفاده از آزمون T- test مزدوج میسر می‌گردد. بدین ترتیب امکان جمع بندی گویه‌ها در هر یک از ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی میسر می‌گردد. با استفاده از آزمون T- test وابسته به این نتیجه رسیدیم که رابطه معناداری بین تشکیل دهیاری‌ها و توسعه (اقتصادی، اجتماعی،

کالبدی و زیست محیطی) وجود دارد. محاسبه شده در سطح آلفا با ۰/۰۹۵ اطمینان کوچکتر از سطح آلفا ۰/۰۵ است بنابراین رابطه معناداری بین تشکیل دهیاری و توسعه اجتماعی روستاها وجود دارد. محاسبه شده در سطح آلفا با ۰/۰۹۵ اطمینان کوچکتر از سطح آلفا ۰/۰۵ است، بنابراین رابطه معناداری بین تشکیل دهیاری و توسعه کالبدی و زیست محیطی روستاها وجود دارد؛ با بررسی جدول بالا به این نتیجه می‌رسیم که راراه نفع H1 رد کردیم و نتایج هر سه فرض (اقتصادی، اجتماعی و کالبدی- زیست محیطی) مبنی موفقیت دهیاران در عملکردشان مورد تأیید قرار گرفتند.

جدول ۸. نتایج بدست آمده از آزمون ویلکاکسون برای گویه های کالبدی- زیست محیطی

سطح معناداری	میزان Z	گویه های کالبدی و زیست محیطی
/۰۰۰	-۳/۷۵۵	تلاش برای استحصال بهینه آب های زیر زمینی در روستا
/۰۰۰	-۵/۳۲۲	اقدامات برای جلوگیری از تخریب خاک در روستا
/۰۰۰	-۸/۰۸۱	لایروبی قنات و چاه در روستا
/۰۰۰	-۱۳/۲۵۷	میزان اجرای طرح هادی روستایی
/۰۰۰	-۹/۵۶۰	کیفیت و دسترسی حمل و نقل عمومی در روستا
/۰۰۰	-۱۱/۹۵۹	ایجاد و گسترش خیابان و میداين در روستا
/۰۰۰	-۱۱/۴۹۴	تسطیح و توسعه معابر در روستا
/۰۰۰	-۱۱/۱۱۴	کیفیت راههای ارتباطی روستا
/۰۰۰	-۶/۳۳۱	وسعت فضای سبز در روستا
/۰۰۰	-۱۲/۸۴۵	کیفیت ساخت وساز مساکن در روستا
/۰۰۰	-۱۱/۶۳۰	کیفیت جمع آوری و دفع زباله در روستا
/۰۰۰	-۱۲/۰۸۲	کیفیت شبکه دفع فاضلاب و آب های سطحی در روستا
/۰۰۰	-۷/۸۰۰	کیفیت غسالخانه و گورستان در روستا
/۰۰۰	-۸/۳۷۸	اقدامات برای حفظ روستا در برابر خطرات طبعی (سیل و..)
/۰۰۰	-۱۰/۹۲۹	اقدامات جهت جلوگیری از شیوع بیماری های دامی در روستا
/۰۰۰	-۶/۹۶۲	حدود حفظ بناها و آثار باستانی روستا
/۰۰۰	۱۰/۴۸۰	کم کیفیت تاسیسات و خدمات عمومی در روستا
/۰۰۰	-۷/۴۲۵	کم و کیف شبکه گاز روستایی
/۰۰۰	-۱۴/۸۷۲	کیفیت آب آشامیدنی روستا

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

■ ۱۷۱ ■

جدول ۹. آزمون ویلکاکسون جهت معناداری ارتباط بین دهیاری ها و توسعه کالبدی و زیست محیطی روستاها

ارقام محاسبه شده	مولفه های کالبدی و زیست محیطی
۱/۲۰۴۶	میانگین رتبه ای قبل از تشکیل دهیاری
۱/۹۵۳	میانگین رتبه ای بعد از تشکیل دهیاری
۰/۰۰۰	سطح معناداری

جدول ۱۰. آزمون t-test جهت معناداری ارتباط بین دهیاری‌ها و توسعه اقتصادی

متغیرها	شاخص آماری	میانگین	T	df	P
شرایط اقتصادی قبل از تشکیل دهیاری	شرایط اقتصادی بعد از تشکیل دهیاری	۱/۱۱	۳/۴۸	۱۳۹	۰.۰۰۰
		۱/۶۰۶۰			

جدول ۱۱. آزمون t-test جهت معناداری ارتباط بین دهیاری‌ها و توسعه اجتماعی

متغیرها	شاخص آماری	میانگین	T	df	P
شرایط اجتماعی قبل از تشکیل دهیاری	شرایط اجتماعی بعد از تشکیل دهیاری	۱/۷۰۹۴	۳/۱۱	۱۳۹	۰.۰۰۲
		۱/۳۸۱۶			

جدول ۱۲. آزمون t-test جهت معناداری ارتباط بین دهیاری‌ها و توسعه کالبدی و زیست محیطی

متغیرها	شاخص آماری	میانگین	T	Df	P
شرایط کالبدی و زیست محیطی قبل از تشکیل دهیاری	شرایط کالبدی و زیست محیطی بعد از تشکیل دهیاری	۱/۲۰۴۶	۳/۵۴	۱۳۹	۰.۰۰۱
		۱/۹۵۳			

۷- نتیجه گیری و پیشنهادات

قرار گرفتند که نشان دهنده عملکرد مثبت دهیاران در مدیریت روستایی بود. در مرحله سوم تحلیل با compute نمرات گویه‌ها و تبدیل آنها از حالت رتبه ای به فاصله ای امکان استفاده از آزمون t-test مزدوج میسر گردید. بدین ترتیب امکان جمع بندی گویه‌ها در هر یک از ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی میسر گردید. با استفاده از آزمون t-test وابسته به این نتیجه رسیدیم که رابطه معناداری بین تشکیل دهیاری‌ها و توسعه (اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی) وجود دارد. نتیجه آزمون t-test برای شاخص اقتصادی ۳/۴۸، برای شاخص اجتماعی ۳/۱۱ و برای شاخص کالبدی و زیست محیطی نمره ۳/۵۴ بدست آمد. پژوهش حاضر نشان داد که چند مشکل مهم بر سر راه دهیاران وجود دارد.

در این پژوهش هدف، بررسی و تحلیل عملکرد دهیاران در مدیریت روستایی در بخش کونانی شهرستان کوهدشت بود. در ابتدا میانگینی از نتایج نمرات مردم نسبت به وضعیت روستا قبل و بعد از تشکیل دهیاری بود را محاسبه کردیم که این میانگین‌ها نشان داد که وضعیت روستاها در مقایسه دو دوره قبل و بعد از تشکیل دهیاری بهتر شده است. بعد از آن به بررسی گویه‌ها از طریق آزمون ویلکاکسون پرداختیم که در هر سه قسمت فرضیه، P محاسبه شده در سطح آلفا با ۰/۰۹۵ اطمینان کوچکتر از سطح آلفا ۰/۰۵ بدست آمد به همین دلیل، H_0 را به نفع H_1 رد کردیم و نتایج هر سه فرض (اقتصادی- اجتماعی و کالبدی- زیست محیطی) مبنی بر رضایتمندی مردم نسبت به عملکرد دهیاران مورد تأیید

اولاً نوپا بودن این نهاد مدیریتی ثانیاً بطور کامل دولتی نبودن و ثالثاً مشخص نبودن وضعیت بودجه و کمکهای مالی از سوی سازمانهای ذیربط از آن جمله اند. اما مهمترین مشکل دهیاریها در فرایند توسعه روستایی، کمبود منابع مالی و اعتباری برای توسعه بیشتر روستاست. اصولاً دهیاری برای آنکه نهادی پایدار بماند، پیش شرط هایی لازم است، این پیش شرطها حکم پشتیبان را دارد. در واقع برای پایداری نهاد دهیاری و برای کمک به استمرار آن، دو نوع پشتیبانی و حمایت لازم است.

اول: پشتیبانی مردم: اگر رضایتمندی و پشتیبانی مردم نباشد، دولت هر قدر سرمایه گذاری کند، نهاد پایدار نمی ماند، چون پذیرش مردمی نداشته است.

دوم: پشتیبانی از جانب خود نهاد برای پایداری خودش: به این معنی که دهیاری و سازمان و همکاران آن، سطوح و سازمانهای بالا دست، دولت، بخشداریها، استانداریها و مجموعه ای که از لحاظ سازمانی باید دهیاری را پشتیبانی کنند، همه این بخشها خود به پایداری و با تزلزل دهیاری کمک می کنند.

✓ به منظور مدیریت یکپارچه و واحد در سطح روستایی لازم است، تفاهم نامه هایی مشترکی با نهادها و سازمانهای درون روستا و خارج از روستا در زمینه هماهنگی و ساماندهی کلیه امور روستا منعقد گردد.

✓ به منظور بالا بردن کارایی دهیاران در پایداری توسعه روستایی و همچنین به دلیل نوپا بودن دهیاریها، آموزش دهیاران باید یکی از اهداف اساسی این سازمان باشد. که این امر از طریق برگزاری دوره های آموزشی کوتاه مدت و بلند مدت و همچنین تهیه بروشورها و کاتالوگ و کتاب و غیره امکان پذیر می باشد.

✓ محدودیت های منابع مالی دهیاریها برای انجام امور محوله، یکی از عوامل اصلی محدودیتها و مشکلات در انجام وظایف دهیاری می باشد؛ بنابراین در این زمینه سازمان باید نسبت به مساعدت مالی از طرف دولت، اخذ عوارض در قبال ارائه خدمات عمومی، استفاده از تسهیلات مالی بانکها و مشارکت مردمی در جهت برطرف کردن این مشکل اقدام نماید.

✓ اکثریت دهیاران منطقه مورد مطالعه دارای سطح تحصیلات ولی غیر مرتبط به مدیریت روستایی و

همچنین عدم تجربه کافی هستند لذا پیشنهاد می شود، جهت آگاهی بخشی به دهیاران این منطقه دوره های آموزشی تخصصی در زمینه مدیریت روستایی برگزار شود و همچنین بروشورها و جزوه های آموزشی در اختیار آنها گذاشته شود. مشارکت مردم در مدیریت روستایی یکی از محورها و اهداف اساسی در مدیریت روستایی است، متأسفانه در بخش کونانی ساماندهی مناسبی در جهت مشارکت های مردمی در مدیریت روستایی وجود ندارد. بنابراین لازم است، مشارکت های مردمی در تمامی مراحل تصمیم گیری، برنامه ریزی، اجرا و بهره برداری مورد تاکید قرار گیرد.

✓ درکل برای ارتقاء عملکرد دهیاریها در فرایند مدیریت و توسعه روستایی می توان موارد ذیل را پیشنهاد کرد.
- استفاده بیشتر از متخصصین واقعی در امر مدیریت روستایی؛
- ارتباط نزدیکتر مسئولین و طراحان دهیاریها با مناطق روستایی ضروری است.

- آموزش دهیاران و اعضای شورا در زمینه های مختلف ضروری به نظر می رسد.
- ارتباط دهیاران روستاهای مختلف برای درک متقابل و همفکری و همکاری بیشتر؛
- استفاده از تجربیات بزرگان و ریش سفیدان روستا در زمینه مدیریت روستایی؛

- لزوم تشویق دهیاری های موفق و درجه بندی آنها بر اساس میزان موفقیت هر کدام از آنها؛
- خرید و نگهداری تجهیزات سرمایه بر به صورت مشترک میان چند دهیاری برای کاهش هزینه ها؛
- تقسیم وظایف دهیاری به ابعاد مختلف برای خلاصه کردن و فهم بهتر وظایف؛

منابع و کتاب شناسی

۱. افتخاری، رکن الدین و دیگران (۱۳۸۶) نگرش نو به مدیریت روستایی با تاکید بر نهادهای تاثیرگذار، تهران، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۲.
۲. افراخته، حسن (۱۳۸۸) مدیریت روستایی با تأکید بر ایران، انتشارات گنج هنر، تهران.
۳. انصاری زاده، سلمان (۱۳۸۸) توزیع فضایی قدرت در

- کلانشهر تهران، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده جغرافیا.
۴. اوانز، پیتر (۱۳۸۰) توسعه یا چپاول: نقش دولت در تحول صنعتی، ترجمه: عباس زندباف و عباس مخبر، تهران، انتشارات طرح نو.
۵. ایمانی جاجرمی، حسین و فیروز آبادی، سید احمد (۱۳۸۶) بررسی مدل‌های سنجش عملکرد مدیریت محلی: با تأکید بر سازمان‌های مدیریت شهری و روستایی در ایران، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۲، زمستان ۸۶.
۶. ایمانی جاجرمی، حسین و عبدالهی، مجید (۱۳۸۸) بررسی تحولات مدیریت روستایی در ایران از مشروطیت تا زمان حاضر، فصلنامه راهبرد، سال هجده، شماره ۵۲، پاییز ۸۸، صص ۲۲۱ تا ۲۴۴.
۷. چوپانیان، شهلا، کلانتری، خلیل، شعبانعلی فمی، حسین (۱۳۸۶) عوامل موثر بر عملکرد دهیارهای استان گیلان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۲.
۸. دربان آستانه، علیرضا (۱۳۸۴) جایگاه مدیریت روستایی در برنامه چهارم، مجله دهیاری، شماره ۵۱.
۹. رضوانی، محمد رضا (۱۳۸۳) مقدمه ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران، چاپ اول، تهران، انتشارات قومس.
۱۰. سعیدی، عباس (۱۳۷۷) مبانی جغرافیای روستایی، انتشارات سمت، تهران.
۱۱. طالب، مهدی (۱۳۷۶) مدیریت روستایی در ایران، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۲. عبدالهیان، حمید؛ شریعتی، شیما و شوشتری زاده، الهام (۱۳۸۵) اندازه گیری عملکرد مدیریت روستایی در ایران بر اساس عوامل تأثیرگذار بر فرایند مدیریت در روستاهای ایران، فصلنامه مدرس علوم انسانی، ویژه نامه مدیریت، بهار ۸۵.
۱۳. فیروزنیا، قدیر، رکن الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۸۲) جایگاه روستا در فرآیند توسعه ملی از دیدگاه صاحب نظران، انتشارات موسسه توسعه روستایی ایران.
۱۴. قاسمی بادی، حمیدرضا (۱۳۸۸) تحلیل عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی مطالعه موردی: روستاهای بخش امامزاده (بادرود)، شهرستان نطنز، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر رضوانی، دانشگاه
- تهران، دانشکده جغرافیا
۱۵. قالیباف، محمدباقر (۱۳۸۰) بررسی سیر تکوین نهادهای محلی ایران در دوران معاصر و ارائه الگوی مناسب، پایان نامه دوره دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده ادبیات و علوم انسانی
۱۶. قدیری معصوم، مجتبی؛ ریاحی، وحید (۱۳۸۳) بررسی محورها و چالش‌های مدیریت روستایی در ایران، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۰.
۱۷. مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۸۵.
۱۸. مزینی، منوچهر (۱۳۷۵) مدیریت شهری و روستایی در ایران، مشکلات و امکانات، وزارت مسکن و شهرسازی
۱۹. مطیعی لنگرودی، سیدحسین (۱۳۸۲) برنامه ریزی روستایی با تأکید بر ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد
۲۰. معاونت امور دهیاریها (دفتر طرح و برنامه) (۱۳۸۳) مجموعه قوانین و مقررات دهیاریها، چاپ اول، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
۲۱. موسسه گیتاشناسی (۱۳۷۸) اطلس جامع ایران، تهران، انتشارات گیتاشناسی.
۲۲. مهدوی، مسعود، نجفی کانی، علی اکبر (۱۳۸۴) تجربه ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران، نمونه موردی دهیاری‌های استان آذربایجان غربی، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۳.
۲۳. نعمتی، مرتضی (۱۳۸۴) شورا- دهیاری، راهبردی اصلاح طلبانه، ماهنامه دهیاریها، شماره ۱۴.
۲۴. نعمتی، مرتضی و سید علی بدری (۱۳۸۶) ارزیابی نقش کارکردی نظام نوین مدیریت روستایی، مقایسه تطبیقی دهیاریهای فعال در روستاهای کوچک و بزرگ موردگستان، نشریه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۹.
۲۵. همدمی مقدم، یلدا و طاهرخانی، مهدی (۱۳۸۶) ارزیابی عملکرد شوراهای اسلامی روستا در توسعه روستایی و عوامل موثر بر عملکرد آن مطالعه موردی: دهستان آلاذغ بجنورد، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.